

چگونه فرزندم را به مطالعه علاقه‌مند کنم؟

• دکتر حسن اشرفی ریزی^۱

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد

فرزندان خود هیچ‌گونه تلاشی نمی‌کنند. پژوهش‌های اخیر در زمینهٔ تعلیم و تربیت ثابت کرده است که عادت به مطالعه یک امر اکتسابی است، یعنی همان‌طور که یک کودک، خواندن و نوشتن را یاد می‌گیرد، می‌تواند مطالعه را هم بیاموزد. پس باید روش مطالعه را به او آموخت و او را به خواندن عادت داد. به‌طور کلی مطالعه در زندگی افراد فواید و آثار متعددی دارد که عبارتند از:

- بسیاری از دانشمندان و روان‌شناسان معتقدند که اساس و زیربنای شخصیت انسان در سال‌های اول زندگی پایه‌گذاری می‌شود و آموخته‌های این دوران، تأثیر عمیقی بر آیندهٔ زندگی فرد دارد. بنابراین اگر مطالب خواندنی مفید و سازنده در اختیار کودکان و نوجوانان قرار گیرد و آنها از همان سنین کودکی به مطالعه عادت کنند، راه و رسم زندگی را خواهند آموخت و تحت تأثیر داستان‌ها و کتاب‌های آموزنده، به رشد و تعالی خواهند رسید؛

- مطالعه، راهی برای تقویت روحیهٔ دینی کودکان و نوجوانان است. گاهی والدین به‌دلیل ناآگاهی و درک نادرستی که از مسائل دینی و مذهبی دارند، نمی‌توانند راهنمای خوبی برای کودکان و نوجوانان باشند. بنابراین ممکن است در آموزش اینگونه مسائل دچار اشتباه شوند یا هرگز فرصت مناسبی برای آموزش این مسائل نیابند. مطالعهٔ کتاب‌های دینی به کودک و نوجوان کمک می‌کند تا به درک صحیحی از این مسائل دست یابند و

■ وسیل، مانفرد. چگونه فرزندم را به مطالعه علاقه‌مند کنم؟، ترجمهٔ لی لفظی، ویراستهٔ محمد پوریان، تهران: انجمن اولیا و مربیان، چاپ اول، ۱۳۷۹، ۱۰۰ ص، شابک: ۰-۲۴-۰۴۵۱-۹۶۴.

مقدمه

مطالعه به‌منزلهٔ یک مهارت اجتماعی، نردبان ترقی و تکامل هر ملت است. برخی از والدین و مربیان تصور می‌کنند که عادت به مطالعه امری ذاتی و وراثتی است که تنها بعضی از افراد به‌دلیل داشتن آن شرایط به آن روی می‌آورند و دیگران نمی‌توانند که اهل مطالعه باشند و شاید به همین دلیل، برای ایجاد عادت به مطالعه در

برخی از والدین و مربیان تصور می‌کنند که عادت به مطالعه امری ذاتی و وراثتی است که تنها بعضی از افراد به دلیل داشتن آن شرایط به آن روی می‌آورند و دیگران نمی‌توانند اهل مطالعه باشند

که به‌وسیله کتاب معرفی می‌شوند، نقش مهمی را در شکل‌دادن به شخصیت کودکان و نوجوانان ایفا می‌کنند. در این زمینه، مطالعه زندگی‌نامه بزرگان و مشاهیر و فرزندان می‌تواند بسیار مؤثر باشد؛

– بین مطالعه و رشد افراد در جوامع، رابطه تنگاتنگی وجود دارد. به‌بیان دیگر، تنها راه پیشرفت هر فرد و جامعه، ارزش قائل شدن برای کتاب و کتابخوانی است؛
– مطالعه می‌تواند نقش مؤثری به‌شکل مستقیم و غیرمستقیم در کاهش اثر آفات اجتماعی مثل اعتیاد داشته باشد.

– کتابخوانی، انسان را در تعیین سرنوشت خود و جامعه خویش شریک می‌کند، حتی هم‌نوع دوستی و خیرخواهی را برمی‌انگیزد (نیک صالحی، ۱۳۸۷)؛

– مطالعه مطالب سرگرم‌کننده و جالب، موجب رهایی فرد از اضطراب‌ها و تسکین و آرامش وی می‌شود؛

– مطالعه در تحکیم عقاید و نظریات فرد و کسب شیوه تفکر و دیدگاه‌های جدید و آمادگی برای شرکت در بحث‌ها و مجادلات نظری مؤثر است (استیگر، ۱۳۷۰، ص ۲۶).

حال این پرسش به ذهن خطور می‌کند که پایگاه‌های ایجاد عادت به مطالعه کدامند؟ همان‌طور که اشاره شد، مطالعه عملی اکتسابی است و برای کسب آن باید زمینه و بستر مناسب را به‌وجود آورد. از جمله پایگاه‌هایی که در این زمینه‌سازی نقش تعیین‌کننده‌ای دارند، خانواده، مدرسه، کتابخانه‌های عمومی و سایر

پیش از آنکه دیر شود به رشد و شکوفایی برسند؛
– مطالعه صحیح زمینه‌ساز تفکر و خلاقیت کودکان و نوجوانان است. خواندن کتاب‌ها و داستان‌های مختلف موجب شکل‌گیری ارزش‌های گوناگون در ذهن کودک می‌شود، احترام به دیگران در او شکل می‌گیرد و رضایتی که کودک از مطالعه به‌دست می‌آورد، او را متکی به خود بار خواهد آورد. به‌علاوه، سؤال‌هایی که بر اثر مطالعه برای کودک مطرح می‌شود، در مجموع موجب می‌شود که او فردی خلاق بار بیاید؛

– مطالعه باعث پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. مطالعه غیردرسی، باعث بالارفتن سطح فکر و فعال شدن ذهن کودکان و نوجوانان می‌شود. وقتی سطح فکر دانش‌آموزی بالا رفت و ذهن او فعال شد، امکان فراگیری درس‌های مدرسه برایش بهتر فراهم می‌شود، یعنی ذهن او آمادگی بیشتری را برای یادگیری ریاضی، ادبیات، تاریخ و... خواهد داشت، گنجینه لغاتش کامل‌تر می‌شود و به‌صورت جدی و قوی‌تر در راه کسب علم گام برمی‌دارد و پژوهش‌های انجام گرفته نیز این مطالب را تأیید کرده است؛

– مطالعه راهی برای شناخت الگوهاست. کودکان و نوجوانان برای موفقیت در زندگی، به الگوهای رفتاری نیازمندند. وجود حس همانندسازی در کودکان و نوجوانان و نیاز آنها به الگوهای رفتاری، ایجاب می‌کند که به الگوهای شایسته‌ای دسترسی داشته باشند تا بدین وسیله شخصیت و رفتار خود را تشکیل دهند. الگوهایی

نویسنده در این اثر، بسیاری از تصورات ذهنی نادرست درباره یادگیری کودکان را متذکر می‌شود

بسیاری از دانشمندان و روان‌شناسان معتقدند که اساس و زیربنای شخصیت انسان در سال‌های اول زندگی پایه‌گذاری می‌شود و آموخته‌های این دوران، تأثیر عمیقی بر آینده زندگی فرد دارد

رسانه‌های جمعی (رادیو و تلویزیون و...) است (قرل ایاغ، ۱۳۸۳، ص ۲۸) که هر کدام در جای خود گام مهمی در ایجاد و عادت به مطالعه برمی‌دارند.

مدرسه چه می‌آموزند، چرا کودکان به کتاب‌های خوب و مفید نیازمندند، پرداخته شده است. بخش دوم: چه نکاتی باید برای کتاب‌های اولین گروه سنی مورد توجه قرار گیرد؟ آیا محتوای کتاب مهیج، با مزه و جالب است، آیا در تهیه و تولید کتاب دقت کافی به عمل آمده است، آیا کودک می‌تواند نوشته و خط کتاب را خوب بخواند، آیا کودک توانایی درک متن را دارد و آیا تصاویر در خواندن کتاب به کودک یاری می‌رسانند؟ موضوع‌های این بخش هستند.

در مقدمه اثر حاضر چنین آمده است: «مهارت خواندن و نوشتن جزء لاینفکی از زندگی انسان امروزی و یکی از بزرگ‌ترین ماجراها و حوادث دوران کودکی محسوب می‌شود. بدون شک کسانی که از داشتن این مهارت مهم بی‌بهره‌اند، از استفاده بخش بزرگ فرهنگی نیز محروم هستند».

بخش سوم: چه کتاب‌هایی سبب رشد و پیشرفت مطالعه در کودک می‌شوند؟ کتاب‌های مصور، کتاب‌هایی که با صدای بلند برای کودکان خوانده می‌شوند، کتاب‌های تصویر-واژه‌ای، داستان‌های شاد و خنده‌دار، نخستین داستان‌ها، کتاب‌های کودکان، کتاب‌های علمی و اطلاع‌رسانی و کتاب‌های مهارت‌های علمی - آموزشی موضوع‌های این بخش می‌باشند.

از مقدمه این اثر چنین استنباط می‌شود که کتاب برای استفاده والدین و نیز افراد علاقه‌مند برای جذب و ایجاد علاقه کودکان به مطالعه نوشته شده و به دنبال این هدف است تا راه‌ها و روش‌های عملی در اختیار والدین قرار دهد تا بتوانند کودکان خود را به سوی مطالعه راهنمایی و هدایت کنند. از این‌رو، مخاطبان اصلی این اثر والدین کودکان هستند.

درباره نویسنده و مترجم

مقایسه اثر با آثار مشابه

درباره مطالعه و خواندن، کتاب‌های بسیاری نوشته شده است، اما یکی از مهم‌ترین این آثار، کتاب آموزش مهارت‌های اساسی یادگیری به کودکان: رویکردی تازه به آموزش از نخستین سال‌های کودکی است که تونی اس. بیکارت^۳ نوشته و حسین اشراقی، عضو هیأت علمی دانشگاه، آن را ترجمه و در سال ۱۳۸۲ انتشارات انجمن اولیا و مربیان منتشر کرده است. هر دو اثر برای موضوع «مطالعه» مفید هستند، اما مزیت عمده کتاب آموزش مهارت‌های اساسی یادگیری به کودکان نسبت به کتاب چگونه فرزندم را به مطالعه علاقه‌مند کنم؟ این است که در پایان اثر «کتابنامه ویژه کودکان و نوجوانان» شامل مشخصات کتاب‌شناختی ۴۱۰ کتاب ویژه کودکان تهیه و درج شده است که به والدین و کودکان در انتخاب کتاب مفید و مناسب بسیار کمک می‌کند. اما درباره

نویسنده این اثر (به زبان آلمانی) پروفسور دکتر مانفرد وسیل^۲ است، که علاوه بر این اثر، آثار دیگری نیز نوشته است. مترجم کتاب، لی لا لفظی، علاوه بر ترجمه این اثر، در سال ۱۳۷۹ کتاب ترس در کودکان: چگونه بر ترس‌های کوچک و بزرگ خود غلبه می‌کنند؟ نوشته مارکوس اشمیت را ترجمه و انتشارات اولیا و مربیان آن را به چاپ رسانده است.

محورهای اصلی کتاب

محورهای اصلی این کتاب عبارتند از:

بخش اول: چگونه یک کودک به مطالعه روی می‌آورد؟ در این بخش به موضوع‌هایی مانند چرا خواندن مهم است، چه کاری از دست والدین ساخته است، توانایی خواندن در یک کودک چگونه رشد می‌یابد، کودکان در

گاهی والدین به دلیل
ناآگاهی و درک نادرستی
که از مسائل دینی و
مذهبی دارند، نمی‌توانند
راهنمای خوبی برای
کودکان و نوجوانان باشند

تعداد تصاویر و همخوانی متن و تصویر در فهم متن، کتاب چگونه فرزندم را... نسبت به کتاب آموزش مهارت های... برتری دارد، به‌ویژه آنکه تصاویر آن رنگی است.

ویژگی‌های مهم نگارشی و محتوایی اثر

ویژگی‌های مهم اثر عبارتند از:

وجود حدود ۷۰ تصویر در کتاب ۱۰۰ صفحه‌ای، از

حالات مختلف مطالعه یک کودک، مانند تصویر صفحه

۱۸ با عنوان «اجازه دهید تا کودکان تجربه کنند که

خواندن و نوشتن جزئی از زندگی روزانه است». در این

تصویر، پدر و مادر مشغول خواندن روزنامه و نوشتن

هستند و کودکانشان شاهد این واقعه هستند. در تصویر

صفحه ۲۰، از اهمیت کتاب‌های مصور به عنوان تجربه

پایه و بنیادین خواندن نام برده شده است. در این تصویر

کودک با لذت تمام مشغول نگاه به کتابی مصور پر

از تصاویر حیوانات است. بنابراین، نویسنده در مراحل

مختلف کار از تصاویر برای فهم متن، به‌نحو مطلوبی

بهره گرفته است؛

سرفصل‌های اصلی و فرعی در متن اصلی با فونت

آبی و قرمز به جذابیت متن برای مطالعه افزوده است؛

در تمام متن، نویسنده مطالب مهم را با آوردن

داخل یک کادر مشخص کرده است. برای مثال در

صفحه ۳۸، سرفصل اصلی به این صورت است: «چرا کودکان به کتاب‌های خوب و مفید نیازمندند؟». در پاسخ به این سؤال، نویسنده عبارت «کودکان خواندن را نه فقط برای مدرسه، بلکه برای زندگی می‌آموزند. از این‌رو، کتاب‌های مفید، بهترین وسیله کمکی هستند ولی بایستی با رشد و تکامل خواندن در کودک منطبق و متناسب باشد» را بیان می‌کند؛

نویسنده کوشیده تا حد ممکن متن و تصویر را

همراه هم کند تا فهم آن برای خواننده آسان شود. برای

مثال، در صفحه ۷۹، برای اینکه کودک متوجه شود که

«عینک چیست؟» لازم است تصویر آن همراه با موارد

استفاده آن به کودک شناسانده شود. در صفحه ۱۹

تصویر پدر و مادری را نشان می‌دهد که همراه کودک

مشغول آوازخواندن هستند و به تکرار کلمات خوش

آهنگ می‌پردازند؛

نویسنده در این اثر، بسیاری از تصورات ذهنی

نادرست درباره یادگیری کودکان را متذکر می‌شود.

برای مثال در صفحه ۲۹ از روش «شروع خواندن از

طریق نوشتن» سخن به‌میان می‌رود. در روش قدیمی

سعی می‌شد تا حد ممکن از غلط‌های املائی جلوگیری

شود، زیرا بیم آن می‌رفت که این غلط‌های املائی برای

همیشه در ذهن کودک نقش بندد. امروزه مشخص

مترجم به دلیل شناخت مخاطبان اصلی این اثر در ترجمه متن از جملات و عبارات سلیس و روان بهره گرفته است

مطالعه صحیح
زمینه‌ساز تفکر و
خلاقیت کودکان و
نوجوانان است

برخی از جملات، نام‌ها و اصطلاحات خاص یک کشور بیگانه، به‌ویژه در این اثر به دلیل طیف مخاطبان مختلف، دشوار است. برای مثال در صفحه ۸۸، در پایین تصویر یک دختر خانم (پریسا) اینگونه آمده است: «پریسا به ساعتش نگاه می‌کند. حسابی می‌ترسد. دیر به مقصد می‌رسد»؛

- اندازه حروف متن اصلی از کتاب‌های درسی و موجود کمی درشت‌تر و جذاب‌تر است و این مزیت همراه تصاویر رنگی شده و خواننده را به سمت مطالعه بیشتر و لذت‌بردن از متن می‌کشاند؛

- طرح روی جلد کتاب، تصویری از قفسه کتاب و درکنار آن تصویر در حال مطالعه کتاب پدر، مادر و کودک می‌باشد که دقیقاً با موضوع متن (تشویق به مطالعه) هماهنگ است؛

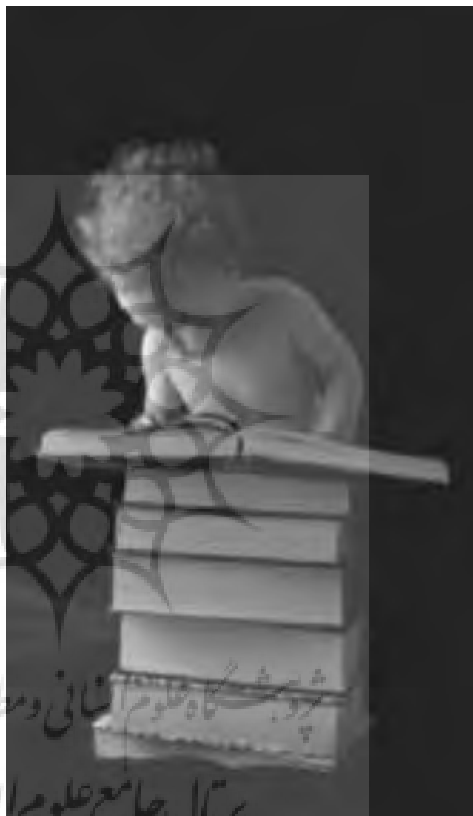
- مترجم به دلیل شناخت مخاطبان اصلی این اثر در ترجمه متن از جملات و عبارات سلیس و روان بهره گرفته است. برای مثال، در صفحه ۷۶ درباره سرفصل «ایجاد میل به مطالعه در کودک» آمده است: «مهم‌ترین وظیفه بزرگ‌ترها در آموزش خواندن، نزدیک کردن کودکان به ادبیات است. بهترین روش تعریف کردن قصه و خواندن کتاب با صدای بلند برای کودک است»؛

- ساختار کتاب منظم و هدفمند است و بخش‌های آن روال منطقی دارد.

نارسایی‌ها و اشتباه‌های محتوایی و نگارشی

در کنار این ویژگی‌های بارز، رعایت نکاتی می‌تواند در ویرایش‌های بعدی به ارتقای سطح کیفی اثر کمک کند؛

- تهیه نمایه انتهای کتاب. سرفصل‌های این اثر کلی هستند و مطالب ریز و تخصصی در فهرست مطالب منعکس نشده است. بنابراین تهیه نمایه موضوعی در یافتن این مطالب کمک می‌کند؛

شده که بهترین کار برای توسعه و تکامل درست‌نویسی همیشگی در کودک، پرداختن عمیق و فعال به نوشتن زودتر از موعد است، حتی با وجود غلط‌املائی. برای مثال در صفحه ۳۰، جمله یک کودک در آغاز مطالعه و یادگیری اینگونه است: «روز جمعه با پدر به باق وهش رفتم و حیوانات زیادی را دیدم، مسل ظرافه و آهو». نویسنده معتقد است این کودک نوشتن و دیکته صحیح کلمات را یاد خواهد گرفت؛

- غلط‌های املائی و نگارشی بسیار اندک کتاب در نتیجه دقت مترجم و ویراستار کتاب است؛

- بومی‌سازی جملات، مثال‌ها و نام‌های اشخاص از ویژگی‌های مهم این اثر است. برای خواننده ایرانی فهم

مطالعه می‌تواند نقش مؤثری به شکل مستقیم و غیرمستقیم در کاهش اثر آفات اجتماعی مثل اعتیاد داشته باشد

مطالعه غیردرسی، باعث بالارفتن سطح فکر و فعال‌شدن ذهن کودکان و نوجوانان می‌شود

در برگردان متن به زبان فارسی و بومی‌سازی متن برای درک بهتر آن و نیز ویراستاری دقیق است. در پایان باید اذعان کرد که این اثر از نظر محتوایی و ساختاری از جمله آثار مفید و مناسب ترجمه‌شده به زبان فارسی است و به علاقه‌مندان برای مطالعه توصیه می‌شود.

در پایان نگارنده این سطور لازم می‌داند که از خانم زهرا کاظم‌پور، عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور شهرضا، برای همکاری در تدوین نقد قدردانی کند.

پی‌نوشت‌ها:

1. hassanashrafi81@yahoo.com
2. Manfred Wespel
3. Toni S. Bickart

مآخذ:

۱. استیگر، رالف سی. (۱۳۷۰). راه‌های تشویق به مطالعه، ترجمه: پروانه سپرده، تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.

۲. اشمیت، مارکوس (۱۳۷۹). ترس در کودکان: کودکان چگونه بر ترس‌های کوچک و بزرگ خود غلبه می‌کنند؟، ترجمه: لی‌لا لفظی، تهران: انجمن اولیا و مربیان.

۳. بیسکارت، تونی اس. (۱۳۸۲). آموزش مهارت‌های اساسی یادگیری به کودکان: رویکردی تازه به آموزش از نخستین سال‌های کودکی، ترجمه: حسین اشراقی، تهران: انجمن اولیا و مربیان.

۴. قزل‌ایاغ، ثریا (۱۳۸۳). ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن، تهران: سمت.

۵. نیک‌صالحی، احمد (۱۳۸۷). «فواید مطالعه و کتابخوانی در کودکان و نوجوانان». {پيوسته}. قابل دسترس در:

<http://www.forum.niksalehi.com>

– در اندک مواردی مانند کادر صفحه ۵۶، رنگ زمینه کادر آبی نفتی است و فونت استفاده‌شده سیاه می‌باشد و این موضوع به خواندن دقیق مطالب داخل کادر لطمه می‌زند؛

– اندازه حاشیه از بالا و پایین متن بسیار زیاد و از سمت چپ و راست نیز بسیار کم است؛

– در صفحه حقوق، در کادر فیبا، قواعد فهرست‌نویسی در برخی از موارد رعایت نشده است. برای مثال ذکر کلمه «یادداشت» در سه جای مختلف «یادداشت: فیبا»، «یادداشت: چاپ سوم ۱۳۸۶» یا ذکر کلمه «شناسه

افزوده» قبل از مترجم و ناشر کتاب؛

– عدم ذکر تاریخ تولد و وفات نویسنده اصلی در کادر فیبا، از دیگر معایب این اثر است؛

– در کتاب‌های ترجمه‌شده معمول این است که مشخصات کتاب‌شناختی (نویسنده، عنوان، محل نشر، ناشر و تاریخ نشر) در بالای صفحه حقوق ذکر شود، در صورتی که فقط عنوان اصلی آمده است؛

– اگرچه اثر ترجمه است، ولی بهتر بود منابع و مآخذ اصلی اثر در پایان کتاب ذکر می‌شد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

مطالعه، پنجره‌ای است به سوی اندیشه‌ها، تجربه‌ها، آموخته‌ها و اندوخته‌های عظیم بشری. مطالعه روشمند، مطالعه کتاب‌های مناسب، شناخت آفات و بازدارنده‌های مطالعه، خود می‌تواند دغدغه ذهنی خانواده، اولیای مدرسه و صاحب‌نظران باشد. بر این اساس، امروزه انتخاب و به‌کارگیری روش‌های مناسب مطالعه، بحث جدی است. نویسنده با مهارت فراوان به هدف اصلی یعنی تشویق و کمک به آموزش صحیح مطالعه در بین کودکان، دست یافته است، و این به‌واسطه پرداخت دقیق و متن‌سلیس و روان متن است. اما این اثر ارزشمند نه تنها مدیون نویسنده آن، بلکه همچنین مدیون دقت مترجم به‌ویژه